

พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์
เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

**Buddhist Innovation In Using Creative Media
to Strengthen Volunteer Spirit of Youth
in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province**

หนึ่งธิดา สารีศรี* พระสุธีรัตนบัณฑิต**
และพระมหาทวี มหาปัญญา**

**Nuengthida SARISEE, Phra Sutheerattanabundit
and Phramaha Thawee MAHĀPAÑÑO**

* นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

* ** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* Doctoral Student of Buddhist Studies,

* ** Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ตอบรับบทความ (Received) : 26 มี.ค. 2568
รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 6 มิ.ย. 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 15 เม.ย. 2568
เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 11 ก.ค. 2568

พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้าง พลังจิตอาสาของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หนึ่งธิดา สาริศรี

พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาทวิ มหาปญฺโญ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอผลพัฒนาและประเมินผลการใช้พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบเชิงทดลอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตวิทยา ด้านจิตอาสาและด้านสื่อสร้างสรรค์ จำนวน 17 รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนชั้น ม. 2-3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินสมุดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test

ผลวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะของจิตอาสาปลูกฝังและส่งเสริมได้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา สังคัตถุ 4 และโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย 1) การสร้างรูปแบบผ่านช่องทางออนไลน์ 2) แนวทางในการสร้างกิจกรรมและการพัฒนาเยาวชนให้รู้จักคิดแบบมีส่วนร่วม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มององค์รวม และกิจกรรมจิตสำนึกสาธารณะ 2. ผลการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการ ประกอบด้วยขั้นที่ 1 แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ขั้นที่ 2 การสร้างรูปแบบ 2 ระยะ ได้แก่ ระยะจัดอบรมกิจกรรม 2 วัน และ ระยะโครงการจิตอาสาสื่อสร้างสรรค์ในชุมชน 30 วัน ผลของกระบวนการพัฒนามี 6 ชั้น ได้แก่

1) สะพานเชื่อมกัลยาณมิตร 2) การรับรู้ความสามารถของตน 3) หัวใจแห่งจิตอาสา 4) รู้เท่าทันใจ รู้เท่าทันสื่อ 5) Up Skill เสริมสร้างทักษะใหม่บนโลกโซเชียล 6) สร้างเครือข่ายพลังเยาวชนจิตอาสาที่ดีเพื่อชุมชน 3. ผลประเมินการใช้พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนพบว่า พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์มีความเหมาะสมทั้งในภาพรวมและรายด้าน กลุ่มเยาวชนมีพฤติกรรมจิตอาสาตามแนวพุทธหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม การใช้สื่อสร้างสรรค์ พลังจิตอาสา เยาวชน

Buddhist Innovation In Using Creative Media to Strengthen Volunteer Spirit of Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Nuengthida SARISEE

Phra Sutheerattanabundit and Phramaha Thawee MAHĀPAÑÑO

Abstract

The purposes of this research were to present the results of the development and evaluation of a volunteer youth development model with creative media based on Buddhist Psychology. The research methods were an experimental mixed-method design by qualitative research and quasi-experimental research. The 17 key informants were experts in Buddhism, psychology, volunteerism and creative media. The sample were 30 youths of grade 8-9 in Phra Nakhon Sri Ayutthaya. Measurements were performed before and after the experiment. The research tools were assessment forms, notebook and participatory observations. Data were analyzed by mean, percentage, standard deviation, t-test and content analysis.

The first research finding is that characteristics of volunteer spirit can be cultivated and promoted by integrating Sikkhāttaya, Saïgahavatthu and Yonisomanasikāra, which are expressed by 1) model creation through online channels, and 2) guidelines for developing, encouraging holistic thinking in youth and raising public awareness.

The second finding was the end outcome of the process for developing a model, consisting of 1) model creation through online channels, and 2) guidelines for creating youth activities and development. The guidelines are: to know how to think in a holistic way, to create public awareness activities, to create a process to show examples, to take into account psychology principles, applying to scouts and red cross activities, to use group activities with leader and follower roles, networking, and group processes and participation. Drafting a model for enhancing moral consciousness according to Buddhist psychology consisted of step 1, basic theoretical concepts, and step 2, model building in two phases, namely a 2-day activity training phase and a 30-day creative media volunteer project phase. The results of the development process consisted of six stages as follows: 1) being a true friend, 2) self-efficacy, 3) volunteerism 4) instant mindfulness media literacy, 5) promoting social media skills and 6) building a network of good conscience for the community.

Lastly, results show that the strengthening of youth volunteer spirit via activities using Buddhist innovation in creative media in Phra Nakhon Sri Ayutthaya Province was statistically significant at the level of .01.

Keywords: Buddhist Innovation, Creative Media, Strengthen Volunteer Spirit, Youth

1. บทนำ

จิตอาสา คือ การปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นบุคคลผู้มีจิตใจที่คิดเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่น และมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เห็นแก่ทุกข์ยากลำบากส่วนตน หรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะบั่นทอนความตั้งใจที่มีมาตั้งแต่เบื้องต้นได้ ถ้าหากไม่มีจิตใจที่มั่นคงต่อการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างแน่วแน่¹ การมีจิตอาสาช่วยหล่อหลอมให้บุคคลมีคุณธรรม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พัฒนาทักษะชีวิต เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา และภาวะผู้นำ แม้เยาวชนในยุคปัจจุบันจะมีศักยภาพสูง แต่การพัฒนาจิตอาสากลับประสบอุปสรรคหลายประการ ด้วยปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่ปีบรัด ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตให้เกิดการแข่งขัน เกิดการเอารอดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง² ส่งเสริมให้เยาวชนเน้นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ขาดแรงบันดาลใจ และแบบอย่าง เพราะคนในสังคมขาดความสำนึกต่อส่วนรวม มุ่งแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงประสบปัญหามากมาย การปลูกฝังสร้างจิตสำนึกที่ดีในจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม

¹ พิไลวรรณ บุญล้วน, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และกมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, “แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย,” *วารสารมจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 7, ฉบับที่ 1, (มกราคม - มิถุนายน 2564): 79.

² กัญท์จรี แสงวงการ, “การศึกษากิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตภาคใต้ตอนบน,” *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, ปีที่ 10, ฉบับพิเศษ, (มิถุนายน - กันยายน 2561): 84.

ในยุคการสื่อสารเทคโนโลยีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดสื่อใหม่ มากมาย อินเทอร์เน็ต ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือใช้ในการเสพข้อมูลข่าวสารจากสื่อ โดยขาดการคิดวิเคราะห์ และความรู้เท่าทันสื่อ ทำให้เยาวชนซึมซับแบบแผน ในการใช้ชีวิตพฤติกรรม ค่านิยม สื่อใหม่อันทันสมัยในโลกดิจิทัลไม่ได้มีบทบาท เพียงแค่อำนวยความสะดวกให้กับจังหวะการใช้ชีวิต ซึ่งเยาวชนที่เติบโตมาพร้อม เทคโนโลยีในโลกดิจิทัลสมัยใหม่ (Digital Generation) จึงมีมุมมองเกี่ยวกับ โลก สังคม และวัฒนธรรม แตกต่างออกไป³ รวมทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวตนของเขากับผู้อื่นผ่านโลกดิจิทัล ซึ่งสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อเกิดใหม่ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และขยายตัวอย่างกว้างขวาง การติดต่อสื่อสารผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นวิธีการสื่อสารที่มีความสำคัญที่กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้ความสนใจมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้สามารถโต้ตอบ (Interact) กับผู้ที่ตนสื่อสาร ได้ทันที (Real time) ทั้งภาพ และเสียงทำให้การติดต่อผ่านอินเทอร์เน็ตมีลักษณะ โลกเสมือนมีตัวตนจริง⁴

จากประเด็นสภาพสังคมดังกล่าวทำให้แนวคิด “จิตอาสา” มีความสำคัญ มากขึ้น การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการ สร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตอาสา” เป็นการให้และ ช่วยเหลือสังคม และได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติ เป็นการปลูกจิตใจคนไทย ให้งอกงามขึ้นอีกครั้ง ในการมาช่วยกันดูแลสังคมไทย ดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว สนใจดูแลความทุกข์ของคนรอบข้าง เข้าใจ ผู้อื่นร่วมกัน⁵

³ พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, “สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต,” *วารสารนักบริหาร*, ปีที่ 31, ฉบับที่ 4, (ตุลาคม - ธันวาคม 2554): 99.

⁴ กมลาศ ภูวนาธิพงษ์ และคณะ, “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบใช้เครือข่ายสังคม ออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร,” *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, ปีที่ 5, ฉบับที่ 2, (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560): 43.

⁵ พิไลวรรณ บุญล้น, สิริวัฒน์ ศรีเครือตง และกมลาศ ภูวนาธิพงษ์, “แรงจูงใจ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมายังพบว่า เยาวชนไทยได้บริโภคข่าวสารจากสื่อสารออนไลน์จนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน สถานการณ์สื่อในปัจจุบันพบว่า การใช้สื่อใหม่ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นช่องทางสำคัญที่ส่งผลให้เยาวชนได้สำรวจ เรียนรู้ตนเอง และมีส่วนร่วมสร้างค่านิยมทางสังคมเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากเยาวชนสามารถเข้าถึง และใกล้ชิดกับสื่อใหม่มากที่สุด ส่งผลทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการถูกล่อลวง กลั่นแกล้งทางออนไลน์ และการทำผิดกฎหมายภาวะความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ไปในทางของการเล่นการพนันที่สูง⁶ นอกจากนี้พบว่ายังมีพฤติกรรมการบริโภคสื่อใหม่เกินความพอดี ขาดสติและสมาธิ ขาดการคิดวิเคราะห์ และจิตสำนึกลดน้อยลง อาทิ มักเสพสื่อโฆษณาสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสุขภาพของเยาวชน⁷ จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของสื่อในปัจจุบัน มีสัมพันธ์ต่อค่านิยมและพฤติกรรมการใช้ชีวิตของเยาวชนยุคปัจจุบันอย่างยิ่ง

จากประเด็นความสำคัญและปัญหาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลุ่มเยาวชนวัยรุ่น เป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวของชีวิตและสร้างอัตลักษณ์ตัวตนเป็นช่วงวัยปรับพฤติกรรมแบบเด็กไปสู่การมีพฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ตามที่สังคมยอมรับภายในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ด้วยการส่งเสริมและปลูกฝังกระบวนการของการเกิดขึ้นแห่งจิตอาสาและการทำกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่เสมอ โดยผู้วิจัยได้บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักจิตวิทยา ประยุกต์ใช้

การทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย,”: 79.

⁶ ปัทมาภรณ์ สุขสมโสด, เด่นเดือน เลิศทยากุล ไชยยะ และปฐมพงษ์ พุ่มพฤษย์, “พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ต่อการเล่นพนันออนไลน์ของเยาวชนในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา,” *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, ปีที่ 15, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566): 113.

⁷ สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และอุบลัมภ์ ชมภู, “พุทธวิธีกรู้เท่าทันสื่อใหม่สำหรับเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร,” *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, ปีที่ 6, ฉบับที่ 2, (เมษายน - มิถุนายน 2561): 462.

ในการออกแบบกิจกรรมจิตอาสาสำหรับเยาวชน โดยมุ่งศึกษากระบวนการปลูกฝังและพัฒนาความเป็นจิตอาสาให้กับกลุ่มเยาวชน ผ่านกิจกรรมที่ได้ออกแบบเพื่อพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาเพื่อส่วนรวม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ เจตคติและพฤติกรรมของเยาวชน มุ่งเน้นการพัฒนาการสร้างกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาผ่านการใช้สื่อสร้างสรรค์ตามแนวพุทธที่เหมาะสมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรมพัฒนาเยาวชนให้มีจิตอาสาเพื่อส่วนรวม นำไปสู่การพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาและสร้างเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาทั้งรูปแบบออนไลน์ (online) ผ่านสื่อสร้างสรรค์ เช่น Tiktok Facebook และเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ทำประโยชน์เพื่อสังคม ส่วนรวม และประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชน
2. เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชน
3. เพื่อส่งเสริมการใช้พุทธนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. คำถามการวิจัย

1. คุณลักษณะของการเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนเป็นอย่างไร
2. พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนเป็นอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง
3. ผลของการใช้พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนที่พัฒนาขึ้นเป็นอย่างไร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ตามรูปแบบ Mixed Methods Experimental Design ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณในลักษณะการวิจัยกึ่งทดลอง ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูล จากตำรา หนังสือ บทความวารสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต และการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาที่มีประสบการณ์การจัดกิจกรรม จำนวน 4 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญทำงานด้านจิตอาสา จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสร้างสรรค์ จำนวน 4 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เทคนิควิเคราะห์แบบ Thematic Analysis (การวิเคราะห์เชิงประเด็น) สรุปความได้เป็น 6 ขั้นตอน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพตามขั้นตอนดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ได้ตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ Face Validity โดยอาจารย์ผู้ควบคุมดุขุณีนิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน การใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา ความเหมาะสมทางวิชาการ ความเหมาะสมจำนวนข้อคำถาม ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ให้มีความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์

(2) ยกร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์

(3) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 รูป/คน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าระหว่าง 0.85-1.00

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (2) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ วารสาร เอกสาร ที่เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ (3) ดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์แบบ Triangulation Technic เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลเนื้อหาเป็น 3 รูปแบบได้แก่ (1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) (2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) และ (3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation)

ระยะที่ 2 วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง นำรูปแบบการใช้พุทธนวัตกรรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ประเมินผลการใช้พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวัดผลก่อนและหลังการทดลอง

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2-3 ต.ท่าवासูกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ได้แก่ โรงเรียนวังน้อยวิทยาภูมิ จำนวน 15 คน โรงเรียนประตู่ชัย จำนวน 15 คน รวมทั้งหมดเป็น จำนวน 30 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์คุณสมบัติ ได้แก่ (1) ผู้สมัครมีจิตอาสาเข้าร่วมโครงการ (2) นักเรียนสามารถทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนได้ (3) ผู้ปกครองลงนามยินยอมในหนังสือจริยธรรมในการวิจัย จำนวน 30 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เครื่องมือในการทดลอง ได้แก่ ชุดกิจกรรม และ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณลักษณะเยาวชน

จิตอาสาตามแนวพุทธ สมุดบันทึกเพื่อบันทึกความดีจิตอาสา และการสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ 2 ส่วน คือ

(1) เครื่องมือในการทดลอง ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมที่ใช้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยพัฒนาแนวคิดการสร้างกิจกรรมในรูปแบบมาจากงานวิจัยของกมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์⁸ มาเป็นแนวทางในการร่างรูปแบบ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ 1. สะพานเชื่อมกัลยาณมิตร 2. การรับรู้ความสามารถของตน 3. หัวใจแห่งจิตอาสา 4. รู้เท่าทันใจ รู้เท่าทันสื่อ 5. Up Skill เสริมสร้างทักษะใหม่บนโลกโซเชียล 6. สร้างเครือข่ายพลังเยาวชนจิตอาสาที่ดีเพื่อชุมชน โดยวัตถุประสงค์ของพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์ โดยการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ เชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม โดยหาดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Indexes หรือ IOC) จำนวน 12 ข้อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่าน IOC มีค่าระหว่าง 0.80 – 1.00

(2) เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณลักษณะจิตอาสา ตามแนวพุทธ เพื่อใช้วัดคุณลักษณะจิตอาสา จำนวน 30 ข้อ โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้นมาใหม่ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เป็นมาตรประมาณค่า rating scale 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รูป/คน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผลประเมินค่าความสอดคล้อง มีค่า 0.80 – 1.00 นำไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2-3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 30 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่ม

⁸ กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์, “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน,” (รายงานวิจัย, กองทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), 261.

ตัวอย่าง ได้ค่าเชื่อมั่น(Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ .917

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล การทดลองใช้พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2-3 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ 2-3 ต.ท่าवासูกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ได้แก่ โรงเรียน วังน้อยวิทยาคม จำนวน 15 คน โรงเรียนประตูลี้ จำนวน 15 คน รวมทั้งหมด เป็นจำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ คุณลักษณะเยาวชนจิตอาสาตามแนว พุทธ สมุดบันทึก เพื่อบันทึกความดีจิตอาสาในระยะเวลา 1 เดือน และการสังเกต แบบมีส่วนร่วม

4) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานด้วยร้อยละ(percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และวิเคราะห์ ข้อมูลที่เป็นผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Paired-Samples t-test วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและความแตกต่างก่อนการทดลองและ หลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง

5. ผลการวิจัย

5.1. คุณลักษณะของการเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชน พบว่า คุณลักษณะจิตอาสาสามารถปลูกฝังและส่งเสริมเยาวชนให้มีใจเป็นจิตอาสา ได้หลายวิธี โดยพบผลยืนยันจากข้อมูลเชิงคุณภาพคุณลักษณะของจิตอาสา โดยการบูรณาการหลักไตรสิกขา สังคัตถุ 4 และโยนิโสมมณสิกขา มีการสร้าง คุณลักษณะของเยาวชนจิตอาสาผ่านกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาด้วยสื่อสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่า “จิตอาสา” จะมีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึก ตระหนักถึงคุณค่า ของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม และเข้าร่วมในเรื่องของ ส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม

และจริยธรรมที่ดีงาม การทำงานจิตอาสา จึงเป็นการอาสาทำด้วยความสมัครใจ เพื่อส่วนรวมไม่หวังสิ่งตอบแทน และด้านการพัฒนาเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างเยาวชนจิตอาสา ประกอบด้วย หลักธรรมได้แก่ 1) สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน 2) โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ การพิจารณาเรื่องต่าง ๆ โดยใช้ปัญญา หรือเป็นการฝึกใช้ความคิด คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ จนเกิดปัญญา โดยเฉพาะวิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม และ 3) ไตรสิกขา คือ การฝึกฝนและศึกษาพัฒนากาย วาจา ใจ และปัญญา เพื่อขจัดกิเลสให้ออกจากจิตใจของตนได้ โดยเฉพาะการมีอิทธิศีลสิกขา เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยนี้ได้นำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้บูรณาการในกิจกรรมเพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชน และสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะเยาวชนจิตอาสา โดยมีองค์ประกอบของศีล สมาธิ และปัญญา สรุปได้ดังนี้

คุณลักษณะด้านศีล หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย วาจา โดยรู้จักแยกแยะพิจารณาการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ รู้จักพิจารณาเลือกรับรู้ อย่างมีสติ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

คุณลักษณะด้านจิตใจ หมายถึง ความรู้สึก ทศนคติความเชื่อ ความสนใจ และคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ตลอดเวลา การฝึกฝน คุณภาพของจิตใจคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงามให้เป็นจิตใจที่มีความเอื้อเพื่อ เสียสละเพื่อส่วนรวม

คุณลักษณะด้านปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรมด้านปัญญาเพื่อให้เกิด ความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย อันจะทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปตามแนวทางเหตุผล พิจารณารู้เท่าทันการใช้สื่อ

อย่างสรรค์ ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สามารถนำมาเสนอถ่ายทอด ความรู้ความเข้าใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้ผ่านสื่อสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

5.2 ผลการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้นได้มีกระบวนการพัฒนา ได้แก่ การร่างพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดดำเนินการของพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ระยะเวลาที่ 1 จัดอบรมกิจกรรม 2 วัน และ ระยะเวลาที่ 2 โครงการจิตอาสาสื่อสร้างสรรค์ในชุมชน 30 วัน ระยะเวลาที่ 1 มีการจัดอบรมกิจกรรมการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยข้อมูลหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้/ จุดมุ่งหมาย/ วัตถุประสงค์/ การออกแบบกิจกรรม/ การปฏิบัติกิจกรรม/ เทคนิคสำคัญที่ดำเนินกิจกรรม/ ผลผลิตที่ได้รับ/ ผลลัพธ์ ระยะเวลาที่ 2 มีการทำกิจกรรมของพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยข้อมูล จุดมุ่งหมาย/ วัตถุประสงค์/ การออกแบบกิจกรรม/ กระบวนการในการทำกิจกรรม และผลผลิตที่ได้รับ ซึ่งจากการปฏิบัติ การทดลองทำกิจกรรมนั้น ทำให้เกิดจิตอาสา ประกอบด้วยขั้นตอนทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การพัฒนาการเป็นกัลยาณมิตรดี ขั้นที่ 2 การพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน ขั้นที่ 3 การพัฒนาด้านความเป็นจิตอาสา ขั้นที่ 4 การพัฒนาการรู้เท่าทันใจ รู้เท่าทันสื่อ ขั้นที่ 5 การพัฒนาการเสริมสร้างทักษะบนโลกโซเชียล และ

ขั้นที่ 6 การพัฒนาการสร้างเครือข่ายจิตสำนึกดีเพื่อชุมชน ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาทั้ง 6 ขั้น เป็นการเน้นการพัฒนาบุคคลในเรื่องของจิตอาสาโดยใช้สื่อสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกระบวนการ ไม่เพียงเน้นการพัฒนาในบุคคล แต่ยังเป็นการใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดส่งเสริมเรื่องราวดี ๆ กิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมศีลธรรมสู่สังคมอีกด้วย

5.3 ผลการใช้พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คุณลักษณะเยาวชนจิตอาสาตามแนวพุทธในภาพรวมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ($t = -27.536$ sig= .000*) พบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในการใช้สื่อตามแนวพุทธ พฤติกรรมจิตอาสาตามแนวพุทธของกลุ่มเยาวชนด้านคุณลักษณะด้านศีล คุณลักษณะด้านจิตใจ และคุณลักษณะด้านปัญญา มีคะแนนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้แล้วผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า เยาวชนได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับเพื่อนในทีม ได้ฝึกตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างสื่อออนไลน์ ความมีวินัยในตนเองในการไปลงพื้นที่ ความตรงต่อเวลา อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ได้ทำความดี ได้ร่วมกิจกรรมในชุมชน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนน่าอยู่ เยาวชนได้เรียนรู้สิ่งที่ได้เรียนรู้และนำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง คือ ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อผู้อื่น มองเห็นความทุกข์ ความกล้าแสดงออก การเข้าสังคม และขัดเกลาจิตใจให้มีความอ่อนโยน

สรุปประเด็นภาพรวมดังนี้ เยาวชนได้เรียนรู้ความหมายของจิตอาสา พบว่า 1) จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีจิตใจที่เป็นสาธารณะ เป็นการช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน 2) บุคคลที่เป็นจิตอาสาที่เยาวชนถือเป็นตัวอย่าง หรือต้นแบบ พบว่า พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 พ่อแม่ คุณครู เพื่อน และศิลปินที่ตนเองชอบ 3) สิ่ง que เรียนรู้จากการเป็นจิตอาสา ได้แก่ ความเมตตา

ความเอื้อเฟื้อผู้อื่น มองเห็นความทุกข์ ความกล้าแสดงออก การเข้าสังคม และ
ขัดเกลาจิตใจให้มีความอ่อนโยน การทำงานเป็นทีม 4) ความตั้งใจที่จะนำ
ประสบการณ์ที่ดีจากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ ได้แก่ ถ่ายคลิปวิดีโอกิจกรรม
ในชุมชน และนำไปเผยแพร่ออนไลน์และรณรงค์ให้คนหันมาเป็นจิตอาสาเพิ่ม
มากขึ้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสา
ของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถอภิปรายผลตามข้อค้นพบการวิจัย
ดังนี้

จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณลักษณะจิตอาสาสามารถปลูกฝังและส่งเสริม
เยาวชนให้สนใจเป็นจิตอาสาได้หลายวิธี โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
จิตอาสา สามารถทำได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กที่เป็นวัยแห่ง
การเรียนรู้ จึงควรบ่มเพาะและปลูกฝังกระบวนการสร้างเสริมจิตอาสา เป็นไปตาม
ทฤษฎีของ Bloom⁹ กล่าวถึงการสร้างเสริมจิตอาสา เป็นลักษณะของกระบวนการ
พัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) โดยเป็นเรื่องของค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง
ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที
ดังนั้น การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และ
สอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปใน
แนวทางที่พึงประสงค์ได้ ด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ
ได้แก่ 1) การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใด
อย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร

⁹ B. S. Bloom, et al., *The Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain* (London: Longmans, Green and Co Ltd, 1956).

แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น 2) การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเรานั้น ซึ่งเป็น การตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว 3) การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติ ในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตาม ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่ง นั้น 4) การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัย ความสัมพันธ์ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะ ยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า 5) บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือ มาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม พฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จาก สิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จน กลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุม ทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ดีรู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้¹⁰ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี)¹¹ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอำเภอโพธาราม พิษณุ จังหวัด หนองคาย พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิต อาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการบูรณาการ

¹⁰ ทิศนา แคมมณี, *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (กรุงเทพมหานคร: เมธีทีปส์, 2551), 237-239.

¹¹ พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี), “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน จิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม พิษณุ จังหวัดหนองคาย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), 51.

กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมคิดวิเคราะห์และเสนอแนะกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกิจกรรมในการฝึกและปฏิบัติภาคสนามมีสื่อหรือเทคโนโลยีที่หลากหลายและทันสมัยเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญทางในชุมชนเข้าร่วมส่งเสริมให้ความรู้ การวัดผล และการประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้เจตคติจิตอาสา และการปฏิบัติและหลากหลายวิธีเหมาะสมกับเนื้อหาวิชานำไปสู่การเกิดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะจิตสาธารณะและพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะตามวัตถุประสงค์

ด้านพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสามารถเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนจิตอาสาได้ หลังการทดลองเยาวชนมีคุณลักษณะจิตอาสาสูงขึ้นก่อนการเข้าร่วมทดลองกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกองค์ประกอบ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ทำให้เกิดการพัฒนาจิตพิสัยที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยจิณห์จุกา ศุภมงคล และ กมลลาศ ภูวนาธิพงค์¹² ได้ศึกษาถึงเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า 1) เยาวชนมีการใช้สื่อโซเชียลสร้างสรรค์ใช้เวลามากเกินไปจนความจำเป็น ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เยาวชนรู้จักแยกแยะคุณและโทษ และมีการพัฒนาพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลอย่างสร้างสรรค์ 2) กิจกรรมการใช้สื่อโซเชียลที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนได้แก่ กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามหลักไตรสิกขา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียล 4 ด้าน

¹² จิณห์จุกา ศุภมงคล และกมลลาศ ภูวนาธิพงค์, “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา,” *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 6, ฉบับที่ 1, (มกราคม - มิถุนายน 2563): 97-110.

ได้แก่ ด้านปัญญา จิตใจ กายภาพ และสังคม และหลักภาวนา 4 การพัฒนาและแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกาย วาจา และหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกการใช้ความคิดอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)¹³ ที่กล่าวว่า ระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบพร้อมทั้งศีลสมาธิ และปัญญา โดยไตรสิกขา คือ หลักการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม ที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือให้เกิดตัวการศึกษาที่แท้ การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างปัญญา นำไปสู่อิสรภาพของชีวิต เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีร่วมกันในสังคมได้

จากผลวิจัยเชิงคุณภาพยังพบว่า เยาวชนมีความเข้าใจความหมายของจิตอาสา ตระหนักถึงความสำคัญ เข้าใจว่าจิตอาสาไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง ต้องร่วมมือช่วยเหลือกัน เยาวชนได้มีโอกาสฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีมและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับเพื่อนในทีม ได้ฝึกตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างสื่อออนไลน์ ความมีวินัยในตนเองในการไปลงพื้นที่ ความตรงต่อเวลา อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ได้ทำความดี ได้ร่วมกิจกรรมในชุมชน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนน่าอยู่

สรุปได้ว่า จิตอาสาเป็นคุณลักษณะที่ดีและเหมาะสมกับบุคคลในยุคปัจจุบัน ดังนั้นควรส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกจิตอาสาต่อผู้อื่นและส่วนรวม จะช่วยให้เยาวชนเติบโตเป็นมนุษย์ที่ดีและมีคุณภาพ อันจะนำมาไปสู่การสร้างเครือข่ายจิตอาสาขยายวงกว้างในสังคมต่อไป

7. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จาก

¹³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2546), 48-53.

การวิจัย พบว่า เป็นการสร้างนวัตกรรมผ่านการสร้างสรรค์เชิงพุทธนำไปสู่ การเกิดกระบวนการเสริมสร้างพลังจิตอาสาเชิงพุทธ (Process Strengthen volunteer of Buddhist-PSB) ประกอบด้วย

P- Process คือ กระบวนการเสริมสร้างพลังจิตอาสาเชิงพุทธ โดยมีการสร้างกระบวนการผ่านกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม (6 Activity) ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 : กัลยาณมิตรดี (Activity of friendly) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกัลยาณมิตร ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความเป็นตัวของตัวเอง ทำความรู้จัก และเปิดเผยตนเองออกมาให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักมากขึ้น

กิจกรรมที่ 2 : การรับรู้ความสามารถของตน (Activity of one's efficacy) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาการทางจริยธรรม ผ่านการเรียนรู้โดยการสังเกต การกำกับตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง โดยเฉพาะการใช้สื่อโซเชียลที่ถูกต้อง ทำให้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเข้าใจในความหมาย และประเภทของเครือข่ายสังคมแล้วนำไปสู่การให้ความรู้เกี่ยวกับคุณและโทษของสื่อโซเชียลโดยอาศัยสื่อวีดิทัศน์ประกอบการ

กิจกรรมที่ 3 จิตอาสา คืออะไร (Activity of Volunteer) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการนำเสนอและสร้างความเข้าใจให้แก่สังคม และเชิญชวนเยาวชนไปร่วมพลัง “จิตอาสา” ในวันว่างช่วงปิดเทอมให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามมา จึงนำไปสู่การพัฒนาด้านความเป็นจิตอาสาทั้งผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในเรื่องคุณธรรมตามมาและส่งผลที่ดีและมีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

กิจกรรมที่ 4 : รู้เท่าทันใจ รู้เท่า ทันสื่อ (Activity of mindful and media literate) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม โดยวิธีคิดแบบคุณค่าแท้ หมายถึง คุณ หรือประโยชน์ ของสื่อโซเชียลในแง่ที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตน เพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุข

ทั้งของตนเอง และผู้อื่น โดยคุณค่าที่ตัดต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า หรือ วัตถุประสงค์ จะเรียกว่าคุณค่า สอนองปัญญาก็ได้

กิจกรรมที่ 5 : เสริมสร้างทักษะใหม่บนโลกโซเชียล (Activity of New skills in the social world) เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะใหม่บนโลกโซเชียล เป็นการให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความตระหนักรู้ในการใช้สื่อโซเชียลอย่างรู้เท่าทัน มีหลักในการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขปัญหาในการใช้สื่อโซเชียลอย่างถูกต้อง เหมาะสมด้วยตนเอง โดยรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับการเสพข้อมูลสื่อโซเชียลอย่างพอเพียง และรู้เท่าทันตามหลัก พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

กิจกรรมที่ 6 : สร้างเครือข่ายจิตสำนึกดีเพื่อชุมชน (Activity of Establish a community conscience network) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเยาวชน หรือนักเรียนให้รู้จักเกิดความร่วมมือ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อีกด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางในการสร้างจิตอาสาของเยาวชนจากการสังเคราะห์และประมวลความรู้จากผู้เชี่ยวชาญคือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม คือ เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือส่วนรวม เป็นการส่งเสริมและพัฒนา พื้นฐานของจิตใจที่ต้องมีการเปิดใจกว้าง นำไปสู่การสร้างจิตใจที่มีความเป็นจิตอาสาตามมา

S-Strengthen volunteer คือ การเสริมสร้างพลังจิตอาสา เพื่อให้เกิด การเรียนรู้ การมีจิตสำนึกและตระหนักถึงการมีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่น ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดแบบมององค์รวม 2) สร้างกิจกรรมที่ทำให้ให้นักเรียนรู้จักจิตสำนึกสาธารณะ 3) สร้างกระบวนการให้เห็นเป็นตัวอย่าง 4) กิจกรรมจะต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยา 5) ส่งเสริมกิจกรรมเป็นพื้นฐานของการมีจิตอาสา 6) การส่งเสริมด้านการสร้างเครือข่าย 7) การส่งเสริมกิจกรรมผ่านกระบวนการกลุ่ม 8) การส่งเสริมกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วม

B-Buddhist คือ หลักพุทธธรรมขั้นพื้นฐานในการเสริมสร้างความมีจิตอาสา ได้แก่

หลักไตรสิกขา คือ ระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาศีล คือ การพัฒนาด้านพฤติกรรม การพัฒนาสมาธิ คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ สู่การพัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์

สังคหัตถ 4 คือ หลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม ประกอบด้วย (1) ทาน คือ การให้ การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่ตนมีให้แก่ผู้ที่ต้องการผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน (2) ปิยวาจา คือ การใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น (3) อตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ห่มเทแรงกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และ (4) สมานัตตตา คือ การวางตัวให้เหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหว เปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมหรือผู้อื่น ๑ อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข

โยนิโสมนสิการ คือ การคิดของบุคคลที่ต้องมีสติปัญญาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถคิดเป็น วิเคราะห์เป็น โดยคิด และวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องวิธี มีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุสู่ผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่ จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม อย่างนี้ เรียกว่า การคิด

แบบมีเหตุผลจนทำให้เกิดปัญญา โดยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ ความรู้ ความเข้าใจตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาตนเองไปสู่อิสรภาพได้อย่างแท้จริงได้นั้นต้องอาศัยปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน คือ

1. ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่นที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ เสียงที่ดั่งาม เสียงที่ถูกต้องเสียงที่บอกกล่าวชี้แจงความจริง มีเหตุผล มีประโยชน์ และ 2. ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ และความนึกคิดของตัวบุคคลภายใต้พื้นฐานที่ไม่นำความรู้สึที่คล้อยตามค้นหาของตนเข้าเกี่ยวข้อง ทำให้บุคคลนั้น ๆ รู้จักมอง รู้จักพิจารณาในเหตุตามสภาวะความเป็นจริง

นอกจากนี้ กระบวนการเสริมสร้างพลังจิตอาสาเชิงพุทธ ต้องมีปัจจัยในการเสริมสร้างกระบวนการ ประกอบด้วย คุณลักษณะของจิตอาสาตามแนวพุทธ ประกอบด้วย (1) คุณลักษณะด้านศีล (2) คุณลักษณะด้านจิตใจ และ (3) คุณลักษณะด้านปัญญา

ผลที่เกิดขึ้นจากพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้กิจกรรมการสร้างสื่อสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ประกอบด้วย

1. เยาวชนได้รับการพัฒนาการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ คือ มีความรู้ใช้สื่อสร้างสรรค์ในการประชาสัมพันธ์งานจิตอาสา (Tiktok, Facebook)/ สถานที่ที่ทำกิจกรรม เช่น โรงเรียน วัด ชุมชน มีความสะอาดมากขึ้น

2. เยาวชนมีคุณลักษณะเยาวชนจิตอาสาตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่

(1) คุณลักษณะจิตอาสาด้านศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ และทางสังคม ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย วาจา โดยรู้จักแยกแยะพิจารณาการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ รู้จักพิจารณาเลือกรับรู้อย่างมีสติ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม จากการร่วมทำกิจกรรมรวมกลุ่มทำงานจิตอาสา กับเพื่อน

(2) คุณลักษณะจิตอาสาด้านจิตใจ คือ ความรู้สึก ทศนคติความเชื่อ ความสนใจ และคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที จะเห็นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกฝนคุณภาพของจิตใจช่วยเสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงามให้เป็นจิตใจที่มีความเอื้อเพื่อ เสียสละเพื่อส่วนรวม

(3) คุณลักษณะจิตอาสาด้านปัญญา คือ การฝึกฝนอบรมด้านปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยอันจะทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปตามแนวทางเหตุผล พิจารณารู้เท่าทัน การใช้สื่ออย่างสรรค์ ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมีการทำกิจกรรมการเป็นจิตอาสาทำให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพ



ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
 ที่มา: ผู้วิจัย

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หน่วยงาน ผู้อำนวยการโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมกันสร้างภาคีเครือข่ายในพื้นที่ หน่วยงานรัฐในพื้นที่เช่น อบต. เครือข่ายคุณธรรมฯ เครือข่ายเยาวชน และวัฒนธรรมจังหวัด ร่วมกันสร้างเครือข่ายจิตอาสาเยาวชนสื่อสร้างสรรค์ในระดับภูมิภาค เพื่อร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ แสดงความชื่นชมในการทำความดีของเยาวชนที่ร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา และสร้างแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีความสุขกับการเรียนรู้ใหม่ ๆ มีทักษะการใช้สื่อสร้างสรรค์ เผยแพร่คุณธรรมด้านจิตอาสาในชุมชนของตน ดังนั้น การนำพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสาของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยออกแบบกิจกรรมสอดคล้องบริบทของโรงเรียนและชุมชนด้วย เพื่อสร้างคุณลักษณะจิตอาสาให้กับเยาวชนต่อไป

3. นำชุดกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรมและออกแบบกิจกรรมปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมค่ายจิตอาสา ส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนไปบริจาคสิ่งของหรือทำกิจกรรมอาสา เป็นคุณลักษณะนิสัยที่ดีส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาแบบยั่งยืนต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเยาวชนต้นแบบจิตอาสาด้วยสื่อสร้างสรรค์ตามแนวพุทธ เพื่อสามารถสร้างเสริมคุณลักษณะเยาวชนจิตอาสาด้วยสื่อสร้างสรรค์ได้ทุกองค์ประกอบและนำผลวิจัยมายืนยันประสิทธิภาพ

ของการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างพลังจิตอาสา
ของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปสู่ขยายการสร้างเครือข่าย
ส่งเสริมเยาวชนจิตอาสา กับเยาวชนในพื้นที่อื่น ๆ ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยต่าง ๆ เช่น
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยและพัฒนา

บรรณานุกรม

• ภาษาไทย

1. หนังสือ

ทิศนา แคมมณี. *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์, 2551.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2546.

2. บทความ

กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์, พุทธชาติ แผนสมบุญ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระปลัดสมชาย ปโยโค, อรจิรา วงษาพาน, เอื้ออารีย์ วยวัฒน์, อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และญาณินี ภูพัฒน์. “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร.” *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, ปีที่ 5, ฉบับที่ 2, (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560): 39-55.

กัณฑ์จรี แสงวงการ. “การศึกษากิจกรรมและจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ เขตภาคใต้ตอนบน.” *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, ปีที่ 10, ฉบับพิเศษ, (มิถุนายน - กันยายน 2561): 84-93.

จิณห์จุฑา ศุภมงคล และกมลลาศ ภูวนาธิพงษ์. “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา.” *วารสาร มจรมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 6, ฉบับที่ 1, (มกราคม - มิถุนายน 2563): 97-110.

ปัทมาภรณ์ สุขสมโสด, เด่นเดือน เลิศทยากุล ไชยยะ และปฐมพงษ์ พุ่มพฤษ์.

“พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ต่อการเล่นพนันออนไลน์ของเยาวชนในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, ปีที่ 15, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566): 113-126.

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์. “สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต.” *วารสารนักบริหาร*, ปีที่ 31, ฉบับที่ 4, (ตุลาคม - ธันวาคม 2554): 99-103.

พีไลวรรณ บุญล้วน, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และกมลาศ ภูวนาธิพงศ์. “แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย.” *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 7, ฉบับที่ 1, (มกราคม - มิถุนายน 2564): 71-86.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และอุปัทม์ ชมภู. “พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่สำหรับเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร.” *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, ปีที่ 6, ฉบับที่ 2, (เมษายน - มิถุนายน 2561): 460-473.

3. วิทยานิพนธ์

พระมหาหัตถพร ปิยธมฺโม (คำเพชรดี). “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

4. รายงานวิจัย

กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และชันทอง วัฒนะประดิษฐ์. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน.” รายงานวิจัย, กองทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.

• ภาษาต่างประเทศ

1. หนังสือ

Bloom, B. S., M. D. Englehart, E. J. Furst, W. H. Hill, and D. R. Krathwohl.

Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain. London: Longmans, Green and Co Ltd, 1956.